

**Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni
Praesertim Augustini, Et Thomae Aquinatis**

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Sacramentis In Genere Et Specie - Libros Octo Complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Caput 37. Plena conversio magnorum peccatorum, maximè
consuetudinariorum, facilèque & citò reincidentium in crimina (praesertim
tenacia, cujusmodi sunt fornicatio, pollutio voluntariè procurata, & ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73212](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73212)

articulo petentis, & suscipientis, usque adeo sancti Patres diffidebant; quandoquidem Catechumenum, vel etiam Ethnicum, in eodem mortis articulo baptismum petentem & suscipientem, statim post mortem salutem consequi crederent? Respondeo, cum ratio hujus peti nequeat ex parte Sacramenti, necessariò petendam esse ex parte pœnitentiæ ad Sacramentum vel effectum Sacramenti requisitâ. Utrobique quidem pœnitentiâ adultis peccatoribus necessaria est, sed idè longè faciliò ante baptismum, quàm ante pœnitentiâ Sacramentum, quia gravitas criminum post baptismum commissorum longè major est, quàm ante baptismum; eorumque proinde pœnitentiâ difficilior & rarior. Quia juxta SS. Patres debet esse longè major. Rectè proinde Morinus post Adrianum VI. rationem discriminis petit ex gravitate criminum post baptismum perpetratorum. Quia (inquit) ingentem admodum contritionem postulant. Quippe crimina quæcumque ante baptismum commissa, sine ullo labore & sudore per baptismum integerrimè remitti Patres docuerunt apud eundem Morinum ibidem c. 2. Crimina verò post baptismum commissa, sine magnis fletibus, & laboribus non remitti tradiderunt, prout videre est ibidem cap. 3. Vide etiam Adrianum de Sacram. Pœnit. §. *secundo videndum*, & quodlib. 5. ubi rationem hanc clarè explicatam, benè perpendit.

Alteram causam priori addit Morinus, eamque plerique (inquit) Theologi spectarunt, de priori illa parùm solliciti: petiturque ex amore justitiæ, ex quo vera procedere debet pœnitentiâ; qui amor tum difficilimè concipitur. Ut enim Scotus observat in reportatis ad lib. 4. tenent. dist. 20. post Authorum libri de vera & falsa pœnitentiâ c. 17. *quem verè pœnitet, oportet non solum timere Deum judicem, sed & justum diligere.* Vera proinde pœnitentiâ oportet (inquit Scotus) quòd sit voluntaria detestatio, & debet circumstantiata, maxime circumstantiâ finis, ut quòd homo non solum pœnitet propter timorem pœnæ, sed timore filiali. Sed difficile est tunc dolere, nisi ex timore solum, & si non sit cum amore, non disponit de congruo. Hanc rationem reddunt communiter Scholastici antiqui (inquit Morinus) Albertus Magnus. . . . S. Thomas. . . . Richardus de Media Villa. . . . Thomas de Argentina. . . . S. Bonaventura. . . . Joannes de Friburgo.

CAPUT XXXVII.

Plena conversio magnorum peccatorum, maxime consuetudinariorum, faciliòque & citò reincidentium in crimina (praesertim tenacia, cujusmodi sunt fornicatio, pollutio voluntariè procurata, & similia) esse non solet repentina, nec tempore perfici brevissimo; sed imperfectè primum concipi, deinde paulatim magis magisque augeri & firmari, tandemque ad necessariam plenitudinem perducì.

§. I.

Sensus assertionis.

478 **D**Um hoc asserimus, non volumus tempore opus esse, ad hoc ut conversis Deus peccata remittat. Momento enim sit remissio, si debita adsit dispositio, seu contritio. Nec volumus, Deo difficile esse, subito conferre plenâ conversionis, seu contritionis donum. Siquidem hoc factum agnoscimus in Matthæo, Latrone, Apóstolo Paulo, & in illis tribus hominum millibus, quos uno

miraculoso Petri sermone, brevissimo tempore Deus in tantum illuminavit, ut Christum agnoscerent; in tantum inflammavit, ut ex toto corde diligerent; taliter disposuit, ut solutus ignorantia cupiditatumque vinculis, finito sermone, per baptismum filii Dei efficerentur.

Salvâ itaque omnipotentis virtute divinæ gratiæ ac misericordiæ, id ubi & quando vult subito efficiens, hoc unum volumus cum Eminentissimo Cardinale Denhoff. Instruè. Pastor. §. 9. edit. Lovan. anni 1701. Et Eminentissimo Cardinale Aguirio dissert. 8. in Can. xi. & xli. Concilii Toler. III. excursu 2. "quòd licet Deus potestate absolutâ, aut providentiâ singulari, vel misericordione magnâ, possit hominem, gravium scelerum reum, subito ad ingentem contritionem movere efficaciter, & perfectè convertere: nihilominus, juxta cursum ordinatum, ea insignia & præstantissima dona non largitur subito, sed gradatim, ac mediâ impetratione, factâ per opera pœnitentiâ, in oratione, jejuniis, elemosynâ, & fletu, & planctu, aliisque mortificationibus corporis & animæ; per quos actus, divino auxilio exhibitos, impetrat peccator majora, & uberiora auxilia, ad dilectionem Dei, & contritionem, in eo gradu doloris, ac detestationis de peccatis, ut, simul cum Sacramento Pœnitentiæ in re suscepto, aut ejus voto, in perfecta contritione clauso, sufficiat ad impetrandam peccatorum veniam." Hactenus Eminentissimus Aguirius. Et in hoc consentiunt Suarez de divina grat. l. 8. c. 23. n. 3. assert. 1. Vasquez l. 2. q. 117. disp. 210. c. 7. n. 47. Wiggers ibidem. Morinus de ministr. Sacram. Pœnit. l. 9. c. 5. ubi sic habet: "Sicut nemo negat conversionem perfectam hominis, etiam sceleratissimi, momento fieri posse: sic omnes consentiunt" (nota benè: scribebat hoc Morinus circa annum 1640.) "hoc admodum rarum esse, & extraordinarium, miraculi instar haberi, ut plerique Scholastici loquuntur. Gradatim enim homo impius ad Deum convertitur, & ascendit, paulatimque cordis malitiam exiit, tandemque, post longum & vehementem gratiæ cum concupiscentiâ conflictum, Deus animæ dominatur, & anima justificatur. Hujus rei illustrissimum exemplum, quod omnium instar esse potest, nobis præbet in conversionis suæ descriptione S. Augustinus."

Enimverò regulariter & ordinariè, Deus in ordine gratiæ cum imitatur cursum, quem servare solet in ordine naturæ, in quo res ad integritatem suam repente non solet perducere, sed sensim ac pedetentim. Peccatoris etiam conversio divinus est dies, qui (non secus ac naturalis) suum habet diluculum, auroram, incrementum, priusquam meridiana lucis plenitudinem attingat. Peccator quoque conversus est homo de terreno caelestis, de animali spiritualis, de iniquitatis cupiditatisque servo servus justitiæ & charitatis: qui, itidem, ut homo naturalis, momento suæ formationis plenitudinem consequi non solet; sed primum concipitur; deinde paulatim formatur. Peccator denique ob prædominantem in se malignum cupiditatis humorem, spiritualiter est infirmus. Quemadmodum ergo corporaliter infirmus, à maligno humore, in corpore prædominante, purgari non solet subito, sed paulatim; sic nec spiritualiter infirmus subito transire solet à prædominante in se cupiditate, ad charitatem prædominantem, prout ex dictis cap. 26. requiritur ad plenam conversionem. Unde Morinus loco citato concludit, quòd "longo tempore, multisque præcedentibus actibus preparatoris opus est. . . ad dilectionis Dei gradum" (à peccatore) "affectandum, qui Deum creaturis omnibus præferat."

Prima probatio assertionis ex divina Scriptura.

480 **P**rimum itaque pro assertionis argumentum petitur ex Evangelio, in quo Christus ostendit, Deum in ordine gratiae solum esse procedere, sicut procedere solet in ordine naturae: in quo, uti numero precedente dixi, res momento pervenire non solent ad integritatem suam, maturitatemque. Præter exempla quippe ibi relata, semen, mox ut terræ committitur, non corrumpitur, nec momento germinat, nec momento crescit in spicam, minus in frumentum.

481 **Q**uod autem, secundum Evangelium, Christus, divini seminis Sator, similiter procedere solet in ordine gratiae, constat, tum generaliter ex totis parabolis, quibus Salvator à similitudine rerum naturalium manuducere nos solet ad cognitionem rerum spiritualium, supernaturaliumque. Tum specialiter ex eo quod seminis parabolâ & similitudine expressè utatur Marci 4. ad ostendendum modum, quo formatur in nobis regnum Dei: Sic est (inquit) regnum Dei, quemadmodum si homo jactis seminem in terram, & dormiat, & exurgat nocte, & die, & semen germinet, & crescat, dum nescit ille. Ultrò enim terra fructificat, non statim plenum frumentum, sed primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica. Et cum produxerit fructus, statim mittit falceem, quoniam adest messis. Ad modum ergo istum, regnum Dei in nobis, pleneque conversio in peccatoribus, non simul & statim, sed paulatim & gradatim formatur, & pervenit ad plenitudinem. Ad hoc quippe significandum, similitudinem istam à Salvatore allatam esse, Basilus, Cyrillus, Alexandrinus, Gregorius, Prosper, alique Patres testantur. Nam gratia conversionis reverè est spirituale quoddam semen, per quod in anima peccatoris formatur ipius conversio, & per eam regnum Dei. Itaque sicut in germinibus herbarum, atque lignorum, que terra producit, non una species, nec unum in omnibus genus est, sed singula quaque in sui seminis forma, & in sua sterps qualitate gignuntur; plenum autem decorem, non statim ut eduntur, accipiunt, sed certis & ordinatis provehantur augmentis; donec ad perfectam sui habitus quantitatem, per succedentia sibi incrementa perveniant: ita & semina charismatum, plantaque virtutum, non in omni agro cordis homini totum hoc pariter, quod sunt futura, nascuntur (verba sunt S. Properi, seu Julani Pomerii l. 2. de vocat. Gent. cap. 11.) nec facile reperitur in exordio maturitas, & in incubatione perfectio. Exerit quidem frequenter potens & misericors Deus mirabiles ipsos sue operationis effectus, & quibusdam mentibus, non expectatâ perfectum morâ, totum simul, quidquid collaturus est, invehit. . . . Multo tamen crebrior, multoque numerosior pars illa hominum est, cui parvulatum, quidquid superna largitas donat, accrescit.

482 **S**ecundum argumentum petitur ex sacris testimoniis c. 28. relatis, ex quibus habemus, quod ubi plena conversio, ibi totus fit hominis interioris exteriorisque mutatio. Quia, ut Augustinus relatus cap. nullus de penit. dist. 7. dicit, *conversio, qui jam totus & omnino vertitur. Conversio quippe dicitur, (inquit Gregorius l. 2. c. 3. in l. 1. Reg.) quasi cordis undique versio. Conversio itaque peccatoris vera tunc est, cum ad Creatoris nostri beneficium uterque nosser homo (exterior & interior) reducitur; cum & caro nostra, per iniquitatis odium, cohibetur à perpetracione facinoris, & per amorem justitiæ mens se extenat ad intentionem bona operationis. Ad veram quoque*

penitentiam Ambrosius l. 2. de Penit. c. 10. requirit ut seipsum sibi homo abneget, & totus mutetur; sicut quemdam adolescentem fabule serunt, post amores meretricios; peregrè profectum, & ab hoste amore regressum, postea veteri occurrere distulisse; que ubi, non interpellatam mirata, pataverit non recognitam; rursus occurrere dixerit: ego sum. Respondit ille; sed ego non sum.

Atqui mutatio totus hominis, post grandia crimina, vel læpè repetita, maxime si fuerint consuetudine firmata, ordinariè non fit simul & semel, sed paulatim & successivè. Habet enim difficultatem magnam, ut probant sacri textus cap. 38. proferendi; nec fit sine multiplici & magna colluctatione inter partem superiorem & inferiorem, nec sine multa cogitatione, conatu, molimine. Inter superos quippe & inferos magnum chaos firmatum est, ut facilenon fit ab inferis ad superos transmeare, sive à cupiditate dominante, in charitatem prædominantem, maxime postquam cupiditas tenaces in corde radices egit, easque vel consuetudine, vel frequenti repetitione firmavit. Neque enim cupiditas tenaciter radicata, facile & citò solet excuti, pleneque eradicari, sed ad id opus est lxxviii mordacior, divinis scilicet timoris percussione, multa consideratione, magna & frequentissima (ut dixi) colluctatione, sicut proprio experimento demonstravit Augustinus, demonstravit inquam nec veterem hominem, in magno peccatore, virum esse, quem unico quasies verbere; nec novum hominem, post grandia crimina, sic fringum esse repentinum, quem nox una, vel dies facile germinet.

Novus ille homo suam habet inchoationem, conceptioni similem; deinde paulatim formatur, augetur, perficitur. A fide, vel timore capere solet exordium, juxta Tridentinum sess. 6. c. 6. promovetur spe, & tandem perficitur dilectione. Ad solidum verò timorem concipiendum, ordinariè multa opus est consideratione novissimorum, attentâ mortis, & judicii subsequens meditatione, tantique terribilis & irrevocabilis sententiæ, infernaliumque suppliciorum ponderatione, in hujus considerationibus mens tota concutitur ac penetratur. Facile verò & citò non penetratur, qui cupiditatibus suis immerfus, illa non nisi leviter & momentaneè recogitat, ut fieri solet. Nec anima multum feriri solet cogitationibus momentaneis, ad abjiciendas toto corde res, toto corde amatas. Nec facile penetratur timore æternorum, temporalibus vicariis absorpta cupiditatibus. Facile contra sibi persuadet, mortem, divinsque judicicia à se remotissima esse, istaque persuasione fallacina, conversionem suam in dies differens, cum Augustino dicit, *eras, eras, sine modo, & sine modo non habet modum.*

Nec spei motivo admodum percellitur homo, carni immerfus, nec spem firmam facile concipit, dum videt, ad id quod sperat, se pervenire non posse, nisi per media quæ sibi videntur nimis amara & difficilia. Et ideo ordinariè non nisi sententiam ac pænitentiam ad spem firmam affurgit, per multam longamque considerationem misericordiam Dei, gratiaque ipsius sibi non defutura.

Tandem dilectio Dei ex toto corde non acquiritur, nisi mens à contrariis affectibus penitus avocetur. Ad quod opus est setià recogitatione vanitatis & perniciositatis istorum affectuum, opus etiam preliis & colluctationibus magnis, antequam charitas victrix sit cupiditatis, à qua proxime vincebatur. In principio verò charitas esse solet debilis & languida, dum cupiditas interim fortis est ac robusta. Et antequam tanta fiat, ut cupiditate fortior evadat, ipsique prædominetur, mens tundenda & retundenda est multis ac magnis piarum

rum cogitationum affectionumque idibus, excitanda desideris spiritualibus, fovenda carnalium desideriorum compressione, occasioneque allicientium fugâ, piis roboranda exercitiis, mortificationibus, orationibus, Deique ac iustitiæ dulcedine usque adeo perfundenda, ut tandem amarum sapiat in animo, quod proximè dulcissimum sapiebat; jamque cruciet in mente, quod oblectabat in corpore. Ad hoc autem cum necesse sit totum animam fundum immutari, sicut cap. 26. dixi (aliàs namque fieri nequit, ut illam ipsam rem, quam, velut beatitudinem suam, toto cordis affectu peccator amplectebatur, toto jam cordis ejusdem affectu, velut foedissimam, repudiet, odiat, ac detestetur.) consequenter necesse est ab uno extremo in oppositum extremum totaliter transire. Atqui prudentia humana (ut re-
 487 tē Illustrissimus Atrebatensis in Epistola sua Pastorali 2. axioma 75.) non credit hominem momento ab uno ad aliud extremum transire. Nihilò facilis ad credit prudentia moralis & christiana.
 Tertium ex Scripturâ argumentum desumitur ex sacris textibus cap. 39. 40. & 41. referendis, in quibus Spiritus sanctus, ad impetranda Dei dona, ab ipsis etiam iustis orationis requirit perseverantiam, & quamdam velut importunitatem, sicut & jejunia, magnoque genitum, aliaque pietatis ac pœnitentiæ opera; ad plenam conversionem. Hæc enim ut plurimum momento non fiunt. Ibi-
 dem etiam produciuntur versus quartus Psalmi 6. *Domine ne in furore.* Et infra: *Et anima mea turbata est valde; sed tu Domine usquequò?* In quo Spiritus sanctus representat animam peccatricem, diu secum luctantem (dam respicere incipit) ad Deumque pro misericordia impetranda clamantem; nec citò exauditam, sed diu dilatam à Medico, antequam obtineat suæ conversionis plenitudinem. *Quis non intelligat* (ait ibidem Augustinus) *significari animam luctantem cum morbis suis; diu autem dilatam à Medico, ut ei persuadentur, in quæ mala se peccando præcipitaverit? Quod enim facile sanatur, non multum cavetur. Ex difficultate autem sanationis, erit diligentior custodia receptæ sanitatis. Non ergo tanquam crudelis Deus asperandus est, cui dicitur: Et tu Domine usquequò? sed tanquam bonus persuasor animæ, quid mali sibi ipsa pepererit. Nondum enim tam perfectoratur hæc anima, ut ei dici possit: ad hoc loquente te dicam, ecce adsum. Similia habet Gregorius, vel alius antiquus Pater, sub Gregorii nomine vulgatus, in eundem Psalmum, ubi verba illa, *sed tu Domine usquequò?* sic explicat: *usquequò, id est, quandiu differas sanare.* Et ad verum quartum: *Convertere Domine, ne* (inquit) *magis turberis supplico: ne ultra misereri differas, peto, &c.**

§. III.

Secunda probatio ex Sanctorum traditione.

488 Communis namque Sanctorum traditio est, animam graviori crimine vulneratam, ordinariè non simul ac semel, sed sensim ac pœdentim curari, sicut corpus lethali vulnere sauciatum: idèque spirituales Medicos expectare debere tempus curandis illis opportunum, sicut expectant Medici corporales. Sic enim tradunt Cyprianus, Celerus Romanus, Moyses, Maximus, Nicostrius, Rufinus, Ambrosius cap. 11. relati. Et Cyprianus quidem verbis ibi exhibitis sequentia subiungit: *Quam magna deliquimus, tam granditer desoleamus. Alio vulnere usquequò longa medicina non desit. . . Putamus tu Dominum citò posse placari? . . . Orare oportet importunè. . . diem lætæ transigere, vigiliis noctes ac festibus ducere. . . iustis operibus incumbere, quibus peccata purgantur, &c.*

Tom. III.

Similiter Origenes hom. 8. in cap. 13. & 14. Num. 489
mer. Si vulnus corpori infligatur, aut os confringatur, aut nervorum junctura resolvatur, sub unius horæ spatio hujusmodi vulnera solent corporibus accidere, & plurimis postmodum cruciatibus ac doloribus exactis, multo vix tempore sanari. . . . Jam vero si accidat, ut in eodem vulnere, vel in eadem fractura, iterum sepius quis vulneretur, frequentiusque frangatur, quantis hoc pœnis, & quantis potest cruciatibus medicari? Quanto autem tempore, si tamen potuerit, ad sanitatem perducitur? Transi nam ab exemplo corporis ad animæ vulnera. Anima quoties peccat, toties vulneratur. . . . Et idè consequentiissima ratio est pœna, id est curæ & medicationis tempus extendi, & per unumquodque vulnus, pro qualitate plagæ, medendi quoque spatia propagari.

Et Cyrillus noster Alexandrinus hom. 5. in 490 Hierem. *Tempore opus est, sicut in vulneribus ad curationem, sic in conversione ad plenè & purè convertendum se ad Deum.* Similia habent S. Eligius hom. 15. & S. Cælius hom. 59. ita ut ex communi Patrum doctrina, ab infirmitatibus & vulneribus corporis, bona sit consequentia ad infirmitates vulneraque animæ, similisque ratio curæ istorum atque illorum. Nam, ut S. Cælius ait, *ipsis vulneribus vel fracturis corporum, infirmitates cognoscere possumus animarum.* Unde post allegatum modum curandi fracturas corporis, similis (inquit) ratio in animarum fracturis, seu vulneribus esse credenda est.

Eadem est Augustini doctrina in Pf. 6. v. 4. ut 491 constat ex dictis n. 487. Eamque confirmat in expositione sequentium versuum. Siquidem ad v. 5. *Convertere Domine, id est* (inquit) *fac plenè converti, sive adjuva nos ut perfectatur in nobis conversio.* Non ergo perfectus statim atque peccator converti incipit. Imò patitur, inquit, *spinas quasdam dilacerantium desideriorum in ipsa conversione.* Et ad v. 7. *Laboravi in genuis meo, dicit peccator, converti incipientes, laborare in genuis suo, & nihilominus tanquam parum profuerit, id est non suffecerit ad plenam conversionem, addere: Lavabo per singulas noctes lectum meum, per lectum intelligens voluptatum corporis, & omnem delectationem sæcularium. Quam delectationem lacrymis lavat, qui se ab illa conatur expellere. Videt enim se damnare carnales voluptuositates, & tamen delectatione tenetur infirmitas, & in ea libenter jacet, unde surgere nisi sanatus animus non potest. Itaque tanquam dies & noctes æternis affectu cogitur pati, dies utique spirituum, noctes carnalium desideriorum, donec omnis non transeat, & veniat unus dies plenæ conversionis. Qui usquequò veniat, peccator lavare debet per singulas noctes lectum suum, ut tantis lacrymis impetret efficacissimam de Dei misericordia medicinam. Quod utique post longas preces ac gemitus contingit. Quia, ut ad v. 9. ait: post laborem & gemitum & imbres creberrimos lacrymarum (in illa temporum varietate effusus) quæ anime non potest esse, quod tam vehementer rogatur, ab eo qui sum est omnium misericordiarum. . . . post tantas difficultates (non ergo statim) exauditam se præ anima significans. . . . adjungit: *Discede a me, qui operamini iniquitatem; quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei.**

Non sum necius, Juniores quosdam existimâ- 492 re, verba illa S. Doctōris ad v. 4. *Sed tu Domine usquequò?* *quis non intelligit animam luctantem cum morbis suis; diu autem dilatam à Medico, ut ei persuadentur, in quæ mala se peccando præcipitaverit, intelligenda esse de sanitate perfecta, per quam vir sanctus, qui à sanctitate per peccatum excidit, ad pristinum sanctitatis gradum restituitur. Sed mera est cavillatio. Palàm est omnia*

M m

S. Augustinum ibi agere de sanitate, quam per culpam mortalis remissionem peccator accipit. 1.º quia de illa agit Psalmus quem explicat. Dicit enim Psalmista: *Sed tu Domine usquequò? Convertere Domine, & eripe animam meam, salvum me fac propter misericordiam tuam. Quia non est in morte, qui memor sit tui; in inferno autem quis confitebitur tibi?* 2.º S. Augustinum agere de sanitate, per remissionem mortalis culpam, ipse demonstrat, dum in contextu addit: *Nondum enim iam perfectè orat anima, ut ei dici possit, adhuc loquente te dicam, ecce adsum.* Quisquis verò tam perfectè orat, ut iustificetur, tam perfectè orat, ut ei Dominus dicat, ecce adsum. Adest enim per gratiam iustificatorem & charitatem habitualementer, per quam Spiritus sanctus habitat in nobis. Et ut Chryostomus ait homil. 27. in Genes. ubi videtur (Deus) voluntatis nostre firmum propositum, & ferventi desiderio ad se accedere, non tardat, neque differt, sed accelerat, suamque solitam liberalitatem exhibet, dicens: *adhuc loquente dicam, ecce adsum.* 3.º eundem sententiam reddunt verba sequentia in textu Augustini: *simul us etiam illud agnoscat, quanta poena impiis preparatur, qui se nolunt convertere ad Deum, si tantam difficultatem convertentes patiuntur, sicut alio loco scriptum est, si iustus vix salvabitur, peccator & impius ubi parebunt? ... Dum autem nos convertimus, id est mutatione veteris vite rescipimus spiritum novum, durum sentimus & laboriosum, ad serenitatem & tranquillitatem divinam lucis, à terrenarum cupiditatum caligine retorqueri.*

493 Non ergo de sanitate tantum illa perfectè, sed de ea quam peccator in peccatorum remissione per gratiam iustificatorem accipit, ibi loquitur Augustinus, sicut & in Pl. 106. n. 4. ubi exemplificans in magno peccatore. primo nihil à Deo querente, sed eundem veterem hominem securè vivente, nihil putante aliud esse post hanc vitam, negligente, socordi, obrutum habente cor illecebris mundi, & mortiferis delectationibus consopitum: Talis (inquit) ut exciteret ad querendam gratiam Dei, ut fiat sollicitus, & tanquam de somno evigilet, nonne manus Dei excitat eum? Sed tamen à quo sit excitatus, ignorat. Incipit autem esse iam Dei, cum cognoverit veritatis fidem. Sed antequam cognoscit, dolet errorem suum. Invenit enim se in errore, vult cognoscere veritatem, pulsat ubi potest, vagatur quò potest, famem etiam patitur ipsius veritatis. ... Ubi in hoc statu fatigatus exclamaverit ad Dominum, perducitur ad viam fidei. ... Perducitur ergo ad Christum. ... Cum ergo ibi fuerit, iam sciens quid observare debeat, nonnunquam... de suis viribus presumendo, incipit confingere velle contra peccata, & propter superbiam superari. Invenit ergo se ligatum difficultatibus cupiditatum, & non posse viam mandatorum, propter compedes, ambulare. Inclusum se sentit difficultate visorum, & tanquam muro impossibilitatis erecto, portisque clausis, quò evadat, ut rectè vivat, non invenit. Exclamat ad Dominum. *Liberat Dominus de necessitatibus, rumpit vincula iniquitatis, conspuit in operatione aequitatis.* Incipit etiam facile esse, quod difficile fuerat, abstinere à malis, non adulterare, non furtum facere, &c. Facta est facultas, quæ fuerat ante difficultas. Sed manifestum est ex contextu, quòd ad hoc non pervenit sine difficultate, nec subitò, sed cum tempore. Sequitur enim: *Posuit hoc Dominus sine difficultate primitus presens. Sed si hoc sine difficultate haberemus, largiorem huius boni non agnosceremus. Si enim primitus, cum vellet, posset, & non sentiret ad verum se obstantes cupiditates, (igitur, ob eorum obstantiam, primitus, cum vult, non potest) nec vinculis suis gravata anima collideretur, suis viribus tribueret, quòd se posse sentiret.*

Ex his conspicuum est, istud Augustini testimonium glossari non posse de homine iusto, prout Juniores quidam prætendunt, ut vim ipsius declinent. Siquidem Augustinus ibi quadruplicem refert hominum tentationem, quam primam vocat erroris, & famis, de qua procedunt verba illa, *invenit se in errore, &c.* Ex ista tentatione dicit hominem transire ad secundam, quam vocat difficultatis, de eaque dicit: *Cum ergo ibi fuerit, iam sciens quid observare debeat, nonnunquam multum sibi tribuendo, & quasi de suis viribus presumendo, incipit confingere velle contra peccata, & propter superbiam superari. Invenit ergo se ligatum difficultatibus cupiditatum, &c.* Post verba sequentia, quæ retulimus, demum incipit agere de tertia tentatione, quam vocat tarditatis, ad quam hominem à secunda transire dicit. Ac demum à tertia ad quartam, scilicet periculum in regenda Ecclesia, quam solis Ecclesie Rectores convenire dicit.

Atqui certum est 1.º ea quæ dicit, incipiendo à verbis istis: *Invenit se ligatum difficultatibus cupiditatum, &c.* Exclamat ad Dominum. &c. procedere de homine in secunda tentatione existente, difficultatis utique in operando. 2.º hominem in secunda tentatione existentem, non esse iustum, sed peccatorem. Tum quia de existente in secunda tentatione S. Doctor dicit: *Cum fueris presens consuetudine suà pravà, humiliabitur cor tuum in laboribus, ut iam cor de humiliato distat clamare, infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? humiliatum est ergo in laboribus cor tuum; infirmati sunt, nec sunt qui adjuvant eos. Accepisti verbum, accepisti præceptum, nec desisti facere quòd male facebas (clarum est quòd talis iustus non est) ... Et clamaverunt ad Dominum, cum tribularentur, & de necessitatibus eorum salvos fecit eos. Liberati sunt de secunda tentatione. Restat tædii atque fastidii. Sed primo quid istis præstiterit liberatis videtur. Et eduxit eos de tenebris, & umbra mortis. & vincula eorum dirupit. ... contrivit portas aereas, & veteres ferreas contregit. Suscepit eos de via iniquitatis eorum; propter impietatis enim suæ humiliati sunt. Luce mentem clarius est ista non dici de homine iam iustificato, sed de iniusto, qui ab iniustitia liberatur.*

Tum quia de homine iusto dicit quòd non in secunda existat tentatione, sed in tertia: *qui iam est adjutus spiritu, ut quemadmodam noluit esse adulter, sic non sit, quomodo noluit esse fur, sic non sit. ... quisquis ergo talis est, vicis illas captivitates, & iam probabiliter conversatur inter homines sine querela malorum morum (quòd utique iustum est) excipitur tentatione tertià. Sine ulla ergo ambiguitate ea quæ Augustinus dicit de difficultate, quam homo patitur in secunda tentatione, deque temporis mora, antequam exaudiat, de peccatore dicit qui conatur converti, sed nondum est plene convertitus. Et quamvis exemplificet in hominibus superbis, qui in viribus suis confidentes, propter superbiam superantur; immediate ante numerum quartum dicit, similia contingere in omnibus vel ferè omnibus peccatoribus, qui converti incipiunt ad fidem: *quidquid, cum loquor, agnosceris in te, noli cogitando quasi removere in te, & putare quòd in sola te contingit, sed crede ista contingere in omnibus, aut prope in omnibus, qui veniant ad hunc populum, & de manibus inimicorum, pretioso sanguine redimantur.* Perस्पice ergo vult Augustinus, magistros peccatores, cor habentes obrutum illecebris huius mundi, mortiferisque delectationibus consopitum, ordinarie hominibus difficulter & paulatim ad plenam conversionem perducit; Deo sic disponente, ne suam sibi tribuant conversionem. Si enim hoc presens, cum volumus, & sine difficultate habere*

mus, largiorem huius boni non agnosceremus. Quæ ratio procedit in omnibus, vel propè omnibus peccatoribus, de quibus agimus, & non in folis qui se superbos esse sciunt & profitentur. Pauci enim tales sunt; plurimi verò, imò omnes vel propè omnes illi, de quibus agimus, rei sunt illius superbiæ, quæ causa fit subtractionis gratiæ, ipsos pienè convertentes statim atque Deus ipsis dat aliquod initium voluntatis illius. Saltem rei essent illius, nisi Deus plenæ conversionis gratiam ipsis conferret, usquedum peccator tam multis & magnis eam precibus, gemitibus & laboribus postularct, quomodò Deus vult eam postulari. Nam ipsos etiam justos Bernardus alloquens ferm. 54. in Cant. *Tunc* (inquit) *subtrahit gratiã ne dubites in conspectu esse superbiã, etiamsi non appareat, etiamsi nihil tibi conficiat. sis.* Enimverò tam prona est natura corrupta ad tribuendos sibi divini gratiæ effectus, ut Augustinus epist. 32. ad Paulinum, eam dixisset, nihil sibi tribuendum, sed totum Deo: *hæc* (inquit) *ut ex animo confitear, mensque cor à lingua mea non disjunct, ora pro me frater.*

497 Augustino, cæterisque Patribus supra adductis concinit Gregorius Magnus in explan. Psalmi 6. ad v. 3. *sed tu Domine usquequò, ubi sic: usquequò, id est quomòdò differis sanare* (audis dilationem?) *ecce in conspectu boni Medici, & curare valentis assilio, vulnera detego, preces emitto, dolores augeo, lacrymas effundo. Cur ergo his non obstantibus differis? id est nonndum exaudis.* Audi rationem: *omnis curatio, quomòdò difficilior acquiratur, tanto acquisita cautius custoditur.* Propter eam ergo 1. 4. c. 2. in lib. 1. Reg. dicit, quòd 2. quibus peccata dominantur... *sepe ad Deum cum precibus veniunt, liberari petunt. sed exaudiri non possunt, nisi post multas & longas preces, lacrymas & labores, prout alibi dicit.*

498 Quid verò S. Laurentius Justinianus? *O quantis clamoribus interioribus* (inquit 1. 2. de spir. reurr. animæ) *quantisque exhortationibus sacris excitatur peccator, antequam de morte, seu somno delictorum evigilet! Sed & vigili affectus, & quot blanditiis, quot rationibus, quot promissionibus, quot exemplis, quot pulsatur terroribus, ac flagellis, priusquam peccandi voluntatem abiciat, & sincero animo, atque deliberatione constanti, totus divino mancipetur obsequio! Nec immerito: tot quippe junibus tenetur adstrictus, quot sceleribus prægravatur, tantisque spiritualibus compeditus est vinculis, quanto caducis rebus immoderato inheret affectu. Captivatur itaque consuetudine delinquentis, retrahitur à sensu salute, quæ presentia iugo colla submittere recusat; repellitur suspiriis demonum, visibilibus detinetur amore, amorem & assinium detinetur blanditiis, &c. Non solent certe tot tantaque vincula momento diffrumpi, tot & tanta obstacula momento superari.*

499 Unde Angelicus Doctor 1. 2. q. 113. a. 10. miraculosa reputat conversionem impij, quamdam iustitiæ perfectionem, seu conversionis plenitudinem statim acquirentis: *Iustificatio impij quandoque miraculosa est, & quandoque non. Est enim iste communis & consuetus cursus iustificationis, ut Deo movente interiori animam, homo convertatur ad Deum, primò quidem conversione imperfecta, id est inchoata, seu non plenà, ut postmodum ad perfectam, seu plenam deveniat. Quia charitas inchoata meretur augeri, ut aucta mereatur perfecti, sicut Augustinus dicit. Quandoque verò tam vehementer Deus animam movet, ut statim quamdam perfectionem iustitiæ assequatur, sicut fuit in conversione Pauli. ... Et adeo conversio Pauli tanquam miraculosa ab Ecclesia celebratur.*

Redendum quippe est in omnibus vel propè omnibus magnis peccatoribus ordinariè contingere, quod in conversione sua quilibet experitur, Augustino supra n. 496. dicente, nemini persuasum esse debere, id quod in sua quispiam conversione expertus est, in se solo contingere; sed credere, *ista contingere in omnibus, aut propè in omnibus, qui veniunt ad hunc populum, id est qui convertuntur ab infidelitate ad fidem, & de manu inimicorum pretioso sanguine redimuntur:* adeòque credendum est in aliis similibus peccatoribus ordinariè contingere conversionis modum, similem ei quo Augustinus ipse conversum se fuisse narrat in Confessionibus suis.

Maximè cum istud Augustinianæ conversionis exemplum ab ipso met scribi, Ecclesiæque vulgari voluerit Deus, ut inde disceremus modum, quo peccatores inveteratos, & consuetudinarios divina gratiæ & misericordia convertere solet. At certum est Augustinum, statim ac converti voluit, non fuisse pienè conversum, nec brevissimo tempore, nec sine magna difficultate, sed post longam cunctationem & colluctationem, post multos gemitus & difficultates, uti de seipso ipse testatur 1. 8. Confess. à cap. 1. ad 12. inclusivè. Post enarratum quippe superioribus libris studium suum ac cefidendum inquirendæ veritatis, post depulsas tenebras variorum errorum, in quibus fuerat: cap. 1. enarrat, quomodò sibi placebat via ad vitam, ipse Salvator, sed ire per ejus angustias adhuc placebat. Et quomodò Deus excitavit ipsum pergere ad Simplicianum, ut ab ipso edoceretur, quis esset aptus modus ad ambulandum in via Dei: *Mibi enim displicebat* (inquit) *quod agebam in seculo. Et me non delectabant, sicut antea, honor & pecunia, præ dulcedine tua, & decore domus tue. Sed adhuc tenaciter colligabar ex semina. Cap. 5. quomodò post colloquium cum Simpliciano, audiamque ab ipso Victorini conversionem, exarserit ad imitandum, Deoque vacandum. Cui rei suspirabam* (inquit) *ligatus, non ferro alieno, sed meâ ferrea voluntate. Velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & constrinxerat me. Quippe ex voluntate perverso facta est libido. Et cum servituti libidinis, facta est consuetudo. Et dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas. ... Voluntas autem nova, quæ mihi esse cœperam, ut te gratis colerem, fruere te vellem, Deus. ... nondum erat idonea ad superandam priorem vetustate roboratam. Ita due voluntates meæ, una vetus, alia nova. ... corstgebant inter se. ... Sed tamen consuetudo adversus me pugnator ex me facta erat. ... Adhuc terrâ obligatus, militare tibi recusabam, & impedimentis omnibus sic timebam expediri, quemadmodum impediri imendum est. Ita sarcinâ jaculi, velut somno asolet, dulciter premebar, & cogitationes, quibus meditabar in te, similes erant conatibus expergeci voluntium: qui tamen, superati soporis alitudine, remerguntur. ... Certum habebam, esse melius tuæ charitati me dedere, quam meâ cupiditati cedere. Sed illud placebat, & vincebat (id est saniore iudicio mentis præferebatur, tametsi infirmiore adhuc voluntatis affectu non eligeretur;) hoc libebat, & vincebat. Et cap. 7. Quibus sententiarum verberibus non flagellavi animam meam, ut sequeretur me conantem post te ire? & remittebatur. Et cap. 8. In illa grandi rixa interioris domus meæ. ego fremebam spiritu, indignans turbulentissimâ indignatione, quod non irem in placitum, & pactum tecum, Deus meus, in quod eum.*

dum esse, omnia oſta mea clamabant. Nondum tamen plenam ad id habebat voluntatem, quā in ipſo verificaretur velle ire, ſed velle forſiter & integrè, non ſenſiſſimam hac atque illac verſare & ſaltare voluntatem.... Tam multa ergo feci, ubi non hoc erat velle, quod poſte; & non faciebam, quod incomparabili affectu amplius mihi placebat, & mox ut vellem poſſem.... Ibi enim.... ipſam velle, jam facere erat, & tamen non fiebat. Quia, ut proſequitur cap. 9. dum imperat animus, ut velit animus.... nec facit tamen.... non ex toto corde vult, non ergo ex toto imperat.... & in tantum non fit quod imperat, in quantum non vult.... non utique plena imperat, ideo non eſt quod imperat. Nam ſi plena eſſet.... jam eſſet. Non igitur monſtrum partim velle, partim nolle; ſed egritudo animi eſt: quia non totus aſſurgit, veritate ſublevatus, conſuetudine pręgravatus. Et ideo ſunt duę voluntates, quia una carum tuta non eſt; & hoc adeſt alteri, quod deſt alteri. Cap. 11. Sic egrotabam, & exercitabar accuſans memetipſum ſilito acerbiſſis nimis, ac volvens, & verſans me in vinculo meo, donec abramperetur totum; quo jam exiguo tenebar, ſed tenebar tamen.... Retinebant nuge nugarum.... Retur dabant tamen cum antem me abripere, atque excutere ab eis; & tranſire quod vocabar; cum diceret mihi conſuetudo violenta: putasne ſine iſtis poteris? ſed jam tepidiſſimè hoc dicebat.

Post tantas conſuetudines, conſuetudines, deliberationes, i. e. 12. narrat quomodo vocis celeſtis, & Apoſtoli Codicis admonitu totatandem converſus fuerit.

501 Denique experientia docet, quā verè Angelicus Doctör 2. 2. q. 14. a. 4. ad r. dicat, quod tam in bono; quā in malo, ut in pluribus proceditur, ab imperfecto ad perfectum, & gradatim, & pedentim à ſemiplena voluntate ad plenam, prout homo proſicit, vel in bono, vel in malo. Si cut enim juſtus non ſubito procedit à plena voluntate obediendi Deo; ad plenam voluntatem conſentientem mortali peccato; ſed ad hoc diſponitur per aliquam negligentiam præcedentem, ut idem S. Doctör ait ibidem q. 24. a. 12. ad 1. ſic peccator non ſubito procedit à plena voluntate conſentientem mortali peccato, ad plenam voluntatem obediendi Deo; ſed ad hoc diſponitur per aliquam initialem & ſemiplenam voluntatem præcedentem. "Ante omnia opus eſt" (inquit Soto lect. 17.) "ut Deus oſtendat nobis, quales in peccato ſumus, & qualia ſint ipſa peccata.... non ſolum proponens ante oculos, ſed etiam agens ut conſideremus, & ita conſideremus, ut conſideratio penetret voluntatis intima. Ad quod tempus requiritur, & conſideratio multa. Quia, ut bene Suarez de div. grat. l. 8. c. 23. n. 3. homo ex ſua conditione indiget tempore ad re cogitandum, & deliberandum, præſertim in rebus arduis & difficiliſſimis; cui conditioni motio divina ſecundum ordinarium curſum ſe accommodat.

502 Intellectus etiam magnorum peccatorum, præſertim conſuetudinariorum, non ſolet ſubito plene illuſtrari; nec eorundem voluntas ſubito uſque ad intima penetrari, nec plene accendi; ſed ad hoc ut plurimum tempore opus eſt, ut ſit in illuminatione aëris. Siquidem crepuſculum & aurora præcedunt, antequam plene illuſceſcat dies, ſenſimque aër illuſtratur, antequam perveniat ad meridiem. Nec ſubito aër, vel aqua, ſed pedentim & gradatim, frigore depulſo, pervenit ad caloris plenitudinem.

503 Simileque in ſeipſis experiri ſeſe, dum ad juſtificationem diſponuntur, peccatores fatebuntur, ſi diligentius examinentur. Fatebuntur (inquam) ſibi momento plenam lucem non aſſurgere, nec

voluntatem ſuam momento perducere ad penitus abjiciendos reſcindendosque nexas omnes criminum, quibus tauto tenacius, quāto diutius ac ſapius reperitis, alligati detinentur; nec denique momento compleri tantam affectuum moramque mutationem, ut in ipſis jam plene prædominetur charitas, in quibus plene autè prædominabatur cupiditas. Fatebuntur (inquam) ſibi aliquandiu luſtandum fuiſſe cum famoſa illa tenacique catena, antequam plene diſſumeretur, divinaque gratia ad plenam illam mutationem ipſos perduceret; prout de ſeipſo factus eſt Auguſtinus.

§. V.

Probatio quarta à rationibus ſex ex Auguſtino de ſumptis, que probant doctrinam ipſius, aliorumque ſanctorum Patrum §. 3. relataam, non ſolum procedere de converſione perfecta, verum etiam de imperfecta, ad eam perducta plenitudinem, que ad abſolutionem ſufficit.

Rationes varias aſſert S. Auguſtinus, ob quas peccatricem animam cum morbis ſuis luſtantem, citò Deus non exaudit, ſed diu plerumque differt, diuque luſtari permittit, antequam plenam converſionis gratiam ipſi tribuat. Rationes iſte petuntur ex parte diviſe ſapientiæ, cui viſum eſt talem gratis œconomiam ordinari ſervare, in bonam penitentiam. Tres priores proſert in expoſit. Plal. 6. Quarum prima eſt, ut ei perſuadetur, in qua mala ſe peccando præcipitaverit. Neque enim homines illud apprehendere ſolent ut grande malum, à quo citò & facile liberatur; neque Deus id ſolet hominibus momento perſuadere, ſed plurium malorum ſibi invicem ſuccedentium experimento. Propterea quippe quinque annorum millibus diſtulit remedium peccati primi hominis; & Iſraëlitas, ob peccatum in deſerto commiſſum, in deſerto errare fecit 40. annis, nec ipſos, ſed filios ipſorum, in terram promiſſam introduxit. Cumque Manafis graviffimè peccaſſet, converſionis donum non obtinuit, niſi poſtquam graviffimis plerium annorum penis in captivitate edoctus, ſecelerum ſuorum magnitudinem agnovit. Nec Nabucodonſor, niſi poſt ſeptem annos humiliationis. Nec Judæi, niſi poſt 70. annorum captivitatem, in eaque experimento grandium malorum, qua ſibiſper per ſua peccata pepererant. Nec à deicidio ſuo convertentur, niſi poſtquam longiffimis graviffimisque exiliis plurium ſeculorum, & fortaſe millium annorum penis eruditi, horribile ſcelus iſtud in ſine mundi tandem confeſſi, Salvatorem à ſe crucifixum tandem recipient.

Secunda ratio eſt, ut peccator cautius impoſterum cuſtodiat receptam ſanitatē, majorique ſollicitudine caveat cum curſus amittere per reſlapſum. Quod enim facile ſanatur (inquit Auguſtinus) non multum cavetur. Ex difficultate autem ſanationis, erit diligentior cuſtodia recepta ſanitatis. Et (ut Gregorius) omnis curatio, quāto difficilius acquiritur, tanto acquiſita cautius cuſtoditur. Deus igitur, ſciens quod homines diligenter cuſtodire non ſolent bonum, quod amillum citò & facile reſtituitur, illud citò reſtituere non ſolet.

Tertia ratio eſt, ut peccator etiam illud agnoſcat, quanta poena impiis præparetur, qui ſe nolunt convertere ad Deum, proprio experimento edoctus, quod tantam difficultatem converſentes patiuntur. Hoc ergo ut peccatores intelligant, Deus ordinariè non vult peccatores citò & facile convertere. Unde enim & quomodo ex converſionis difficultate intelligent quanta poena impiis ſeſe non convertentibus præparetur, ſi

se convertentes citò & faciliè converterentur.

507 Quarta ratio (quam Augustinus profert serm. 5. de verb. Dom. c. 5.) est, ne grata plenè conversio- nis peccatori vilescat. Vilesceret enim, si citò & faciliè obtineretur. Siquidem diù desiderata dulcius obtineretur; citò autem data vilescit. *Pete, quaere, instila: petendo, querendo, & instillando cresces, ut capias. Quia crescit desiderium, & crescente desiderio crescit cor tuum* (alioqui nimis angustum) *ut tanti doni capax efficiatur. Servat tibi Deus, quod non vult cito dare, ut & tu dicas magna magnè desiderare. Inde oportet semper orare, & nunquam deficere. Non quòd voluntatem nostram sibi velit manifestare* (ait ep. 130. ad Probam) *quam non potest ignorare; sed exerceri in orationibus desiderium nostrum, quo possimus capere, quòd præparat dare. Illud enim quòd vult dare, valde magnum est; sed nos ad capiendum valde parvi & angusti sumus. . . . Tanto verò id quòd valde magnum est sumemus capacius, quòd id & fidelius credimus, & speramus firmius, & desideramus ardentius. At verò desideria dilata crescunt.*

508 Quinta ratio petitur ex Augustini verbis proximè relatis: si enim Deus citò & faciliè exaudiret converti volentem, citò & faciliè ipsi concedendo desideratam plenè conversionis gratiam; cor ipsius non efficeretur capax illius. Nec enim capax illius effici solet, nisi multum eam desiderando. Ut autem multum desideretur, exerceri debet in orationibus desiderium, sicut & fides & spes. Et ideo Deus non vult cito dare, ut peccator discat magna magnè desiderare. Magna quippe dona magna magnè desiderando, donorum illorum capax efficitur homo. Illa ergo Deus propterea citò non concedit, ut petendo, querendo, pulsando, crescente fide, spe, ac desiderio nostro, doni desiderati capaces tandem efficiamur.

509 Sexta ratio (quam Augustinus tradit serm. 163. de verb. Apoll.) est, ne peccator viribus suis suam tribuat conversionem. Luctam ergo peccator in se contrariorum desideriorum sentire debet; in qua dum suam sentit infirmitatem, ad Deum clamare cogitur: *miserere mei Domine, quoniam infirmus sum*, &c. & tandè clamare finit illum Deus, donec experimento suo probet, à Deo esse conversionis donum. *Pugnantium* (inquit Augustinus) *vox est: miserere mei Domine, quoniam infirmus sum. . . . Sana me Domine. . . quoniam. . . anima mea turbata est valde. Et tu Domine usquequò? Quisquè probet, quia ego subvenio. Si enim cito subvenirem, luctationem non sentiret: si luctationem non sentiret, tamquam de suis viribus superbi- res, & per istam superbiam nunquam ad victo- riam perveniret. Dicitur est quidem, adhuc se lo- quente dicam, ecce adsum: sed Deus & cum dis- fert, adest: & quòd differt, adest: & differendo adest. Ne prepropterea cum implet voluntatem, perfectam non impleat sanitatem.*

510 Istæ sunt rationes, propter quas Deus (secundùm Augustinum, aliosque Patres) nec momen- to, nec tempore brevissimo, perducere solet mag- nos peccatores, maximè inveteratos, consuetudi- narios, & frequenter relabentes, ad plenam con- versionem, seu spiritualem sanitatem. Quæ qui- dem rationes id probant non solum de sanitate perfectà, per quam cum culpa remittitur omnis poena (cujusmodi sanitas confertur in baptismo) vel per quam vit sanctus, qui à sanctitate excidit per mortale peccatum, redit ad pristinum sanctitatis gradum; verùm etiam de sanitate illa imperfecta, quæ consistit in reconciliatione cum Deo, per gratiæ sanctificantis infusionem, culpæ remissionem, & liberationem ab æterno supplicio, tametsi non ab omni poenæ temporalis debito, &c. Ex istis pro- inde rationibus conspicuum est, allatam Augulli- ni, aliorumque Sanctorum doctrinam, de sola non

procedere conversione sanitateque perfectà, verùm etiam de imperfecta, proximè explicata. Primò, quia si sanitas ista, & conversio, faciliè & citò ac- quireretur; peccatori faciliè non persuaderetur, in qua mala se peccando præcipaverit. Eò quòd præcipuum ac supremum animæ malum, culpa utique mortalis, inimicitia cum Deo, gratiæ sanctificantis amissio, æternique supplicii reatus, citò & faciliè curaretur. Secundò, quia si malum istud citò facilièque curaretur, non multum caveretur. Tertio, quia si se convertens nec multum orare, nec multum se affligere, nec multum laborare deberet, ut inde liberaretur, non sentiret, quanta poena impiis se non convertentibus præparetur. Quarto, sanitas ista (consistens in liberatione à præcipuo animæ malo) vilesceret, nec diligentius custodiretur, dum amissa tam faciliè recuperaretur. Quintò, homo tanti boni, tantique doni ca- pax effici non deberet, illud magnè, sive diù mul- tumque desiderando; quandoquidem parvo mo- mentaneoque desiderio, illius non solum capaci- tatem, sed & donum obtineret. Sextò, denique homo bonum istud suis viribus faciliè tribueret, quòd tam citò & tam faciliè compararet.

Accedit, prorsus incredibile esse, quòd pecca- 511 tor, jam justificatus, tot & tantis difficultatibus tantisque dilationibus exercendus foret ad obtinen- dam remissionem, non culpæ lethalis, nec poenæ æternalis, sed poenarum temporalium dumtaxat; si nullis difficultatibus nec dilationibus exercendus foret, ad acquirendam justificationem, culpæque mortalis, ac poenæ æternæ remissionem. Quæ cum sit liberatio à malo incomparabiliter majori; est donum incomparabiliter majus, quàm remis- sio poenæ temporalis. Si ergo doctrina & rationes Sanctorum procedunt de dono incomparabiliter minori; à fortiori procedunt de dono incompara- biliter majori.

Accedit item, quòd à peccandi facilitate pec- 512 cator non tam cohibere se solet difficultate recu- perandi pristinum sanctitatis gradum, vel libera- tionem à purgatorio, quàm difficultate recuperan- di liberationem à malo præcipuo antè dicto.

§. VI.

Argumentorum contrariorum imbecillitas ostenditur.

513 **C**ontra superiorem assertionem, tam validis è Scriptura, traditione & ratione firmamentis vallatam, varia opponunt Juniores, laxitatis no- vaturientis defensores, & primò quidem ex Luc. 15. *citò proferte solam primam.*

Sed imbellem argumentum. Quia præclarus Au- thor librorum, quorum titulus, *Continuation des Essais de Morale*, demonstrat filium prodigum magnis & longis laboribus præparari debuisse, antequam audiret: *citò proferte solam primam.* Nam diu antè debuit miseriam suam sentire, & agnosce- re. Deinde eam desicere, & ad domum patris anhe- lare. Tertio, pati famem. Quarto, porcorum man- ducare siliquas. Quintò, eas desicere. Sextò, mag- nis itineribus, in maxima rerum omnium egestate, ad patrem proficisci. Septimò, ipsum ut pa- trem diligere. Octavò, coram ipso profundè se humiliare. Nondè, peccatum suum confiteri mag- no cum dolore. Post hæc omnia demum pater dixit: *citò proferte solam primam.* Exemplo pro- inde illo firmatur assertio nostra, non infirmatur.

514 Secundò opponunt ex Ps. 31. *Dixi, confitebor adversum me injustitiam meam Domino, & sur- missi impietatem peccati mei.* Ubi Ambrosius: *dixi pronuntiabo, & veniam merui, antequam pronuntiaret.*

An ergo Steyartius, qui hoc objicit, censet a- dulteros & homicidas, quinovem mensibus in cri-
M m 3

minibus istis enormibus inforuerunt (prout inforuit David) ordinariè momento veniam consequi? Fatetur quòd non. Vel ergo David diu ante verba illa poenitere cepit; vel immensi doloris donum, gratià extraordinarià, momento obtinuit. Quia dolorem ipsius immensum fuisse, à Ambrosio asserit.

515 Tertiò opponunt: Scriptura peccatores hortatur, ut citò convertantur, imò id eis præcipit. *Ecclesi. 5. Non tardes converti ad Dominum.* At non præcipit impossibile. Ergo citò converti possunt.

Concedo totum: quid enim inde? sequitur, citò converti possunt, per gratiam utique, quam Deus dare potest, & ipsi à Deo per meritum Passionis Christi obtinere. Ergo ordinariè citò convertuntur? Imbelle professò argumentum, à potentia ad actum.

516 Quartò opponunt illud Ambrosii in c. 1. Luc. *Nescit tarda molimina, Spiritus sancti gratia.* Impertinens argumentum: cum Ambrosius ibi de peccatoris non agat conversione, sed de Deipara Virgine, quæ, Deo jam plena, cum festinatione abiit in Montaniam.

517 Quintò opponunt ex Cælestino Papa epist. 2. c. 2. *Cum Dominus sit cordis inspector, quovis tempore non est deneganda poenitentia postulanti: cum ille se obliget iudici, cui occulta omnia noveris revelari.*

Sed legatur contextus, & manifestè apparebit Cælestinum ibi solum velle, poenitentiam in extremis non negandam, sicque discurrere. Qui poenitentiam in extremis denegant, perinde agunt, ac si Deus tunc per gratiam tuam succurrere non posset. Verum id posse Deum, ex Scriptura latronis exemplo demonstrat. Tunc ergo sacerdos poenitentiam postulanti denegare non debet: quia vel est conversus, vel non? Si sic, Deus cordis inspector, conversionem ipsius videns, ipsum salvabit. Si non, ipse videtur: cum se obliget iudici, cui occulta omnia noverit revelari. Solum ergo vult Cælestinus, poenitentiam quovis tempore, etiam in extremis, non negandam, etiam tunc peccator poenitentiam secundum canones agere nequeat.

518 Sextò opponunt Chrysostomum in parænesi prioris seu epist. 5. ad Theodorum lapsam: *Etiam si peccator non omnem præ se fert poenitentiam, brevem illam, & exiguo tempore factam non annuit. Non enim ad temporis rationem, sed juxta affectum animi solet dijudicari poenitentia. . . . Quicumque quis horà se deiciens vel unum dixerit verbum, in eo momento totius vite peccata simul abstergit.* Sic rursum (cum aliis Junioribus) Steyartius arguit, ut probet, tempore opus non esse pro conversione peccatorum ordinariorum; tamen si fateatur, tempore opus esse pro conversione peccatorum episcoporum, obduratorum, consuetudinariorum, &c. Cum tamen de peccatoribus ordinariis ibi non agat Os aureum, sed de enormibus, scortatoribus utique, adultis, pædonibus, &c. ut pote in iis exemplificans.

519 Author tempestatis novaturientis, & alii quidam paulò aliter exhibent, opponuntque verba Chrysostomi, sic utique: *quantalamecumque, & quantumlibet brevi tempore gestam non respuit poenitentiam, &c.* Verùm etià locus ille Chrysostomi sic referatur à Magistro & Gratiano; reverà tamen Chrysostomus non habet vocem illam, *quantalamecumque*, ut videre licet in Edit. Paris. 1556. & Morinus ex textu Græco ostendit l. 5. c. 28. cujus textus sincera translatio sic habet: *Licet quis non omnem demonstrat poenitentiam, & expleat satisfaciendi ordinem (id est poenitentiarum stationes) brevem tamen, & exiguò tempore actam non averatur, id est (inquit Morinus) licet quis*

poenitentiarum stationes explere non possit, ardore tamen contritionis eas potest compensare. Non enim ad temporis rationem, sed juxta affectum animi solet dijudicari poenitentia, ut supra dixit. Sed non dicit hoc ordinariè fieri; imò contrarium apertè dicit in locis paulò post exhibendis.

Septimò opponunt verba frequentia ejusdem Chrysostomi orat. de S. Phlogono, nec istud perpende quòd breve tempus est, sed illud considera quòd benignus est Dominus; quandoquidem & Nivivita triadi spatio tantam iram Dei à se depulerint, nec obstitit illis temporis angustia, sed animi promptitudo, amplectens Domini benignitatem, totum peragere potuit. *Et meretrix illa brevi temporis momento, cum ad Christum accessisset, omnia probra diluit. . . . Hæc non egent multis diebus, sed solo animi proposito unico die perficiuntur.* Ergo peccator, etiam grandis, etiam enormis, etiam consuetudinarius (siquidem omnes indiscriminatim Chrysostomus hortatur) ordinariè brevi tempore, etiam unico die, convertitur sufficienter ad absolutionem. Negat consequentiam ipse Chrysostomus, neque enim verbis illis docet quid ordinariè fiat, sed quid absolute fieri possit, & aliquando fiat. Illa ergo quæ ibi dicit, absolute & univèrsaliter non egent multis diebus, sed solo animi proposito unico die aliquando perficiuntur. At neque hic Chrysostomus dicit, plenam gradium peccatorum, etiam consuetudinariorum, conversionem unico die ordinariè perfici. Imò contrarium declarat, tum 1.º in eadem oratione, dum peccatores communicare volentes sic alloquitur: *Adhortor vos omnes, ne negligenter, velut festo die cogente, ad divina mysteria accedatis; sed si quando parabitur hujus sacre Hostie fieri participes, multis ante diebus repugnetis vobis ipsam poenitentiam, precationem, & elemosynam; denique per hoc ut vacetis spiritibus, nec denud convertamini, canis in morem, ad proprium vomitum.* Tum 2.º in homilia ad verb. *sponte peccantibus*, ubi (Perionio interprete) sic habet: *Dies quadraginta animi sanitati tribuit, & forsalle non totidem, & huius placatum propitiumque fore Deum sperat? securus, quæso, cum hoc dicit. Pluraque ad huc ibidem, ut ostendat modicum istud tempus non sufficere, nisi vehementer sit & magna cordis poenitentia. Siquidem magna (inquit) nobis opus est poenitentia, crebra oratione, magna constantia, &c. 3.º homil. 3. de poenit. de fornicatore aflueto sic habet: *Esti quercini roboris caesor, si quercum si vult cadere, securum accipit, incidit radicem. Si plerùm unà percussit, neque ceciderit infructuosa arbor, nonne secundam dederit? non quartam? non quintam? non decimam? Sic est tu fac. Quercus est fornicatio. . . . multo tempore in tua mente radicatus. . . . Meus sermo securus est. Uno audisti die. Quomòdò uno die cadat, quæ tanto tempore radices immisit? Si enim bis, ter, si centies, si decem millies, non jam mirum. Modò incide vitam malam, & fortem consuetudinem. . . . & gratiam impetrasti. . . . Aded turpis est res, consuetudo pessima, quòd non statim potest abjici, nec tempore brevi. 2.º homil. 22. in epist. ad Hebr. in Morali: *Melius est immundo luto pollui, quàm peccato. Nam qui illo est inquinatus, brevi tempore abluatur. Qui autem cecidit in barathrum peccati. . . . multo eget tempore, perfectèque poenitentia, lachrymisque, ac plangentibus, majorique ac vehementiori lamentatione, quam qua propter charissimas ostenditur.***

Opponunt octavò: S. Augustinus l. 2. contra Cresconium cap. 9. *sive (inquit) ad bonum, sive ad malum parvo momento animus commutatur.*

Respondeo 1.º, verum esse, quòd parvo momento animus aliquando convertatur, post peccatum non aded magnum, nec consuetudine armatum,

firmatum, nec frequenter repetitum, neque ex malitia, sed ex ignorantia commissum, neque magnæ adhesionis; imò fatetur id aliquando etiam fieri post magna peccata, etiam consuetudine firmata, per gratiam extraordinariam, & miraculosam, prout in Mathæo & Latrone factum est, in quibus exemplificat Augustinus. 2°. Augustinum non dicere, quòd ista ordinaria sit divina gratia erga magnos peccatores œconomia. Imò contrarium manifestè docet in locis n. 487. 491. & seqq. relatis.

523. Inlatis 1°. idem S. Doctor in Psal. 63. *Nam quid (inquit) consilii corrigendis, & mutanda vite male in bonam, non est locus, non est tempus? Nonne, si vis, quotidie sit? Nonne, si vis, modo sit? ... Ecce cum loquor, muta cor, & factum est quod iam sepe, & tam diu clamatur ut fiat.*

Respondet, Augustinum aliud ibi non dicere, quàm peccatores, si velint (plenè scilicet, atque ex toto corde) hodie, modo, dum loquor, cor mutare; sed non dicere quòd magni peccatores id ordinariè momento, seu brevi tempore, ex toto corde velint. Quia tamen Spiritus sanctus non modo ubi vult, sed & quando vult spirat, nec ei difficile est, de subito perfectam dare contritionem, quam vis multo tempore alii consequuntur (ait S. Bernardus term. 38. ex parvis). & aliunde peccator quicumque facere debet quòd in se est, ut è peccati statu citò exeat; Concionator eodem modo peccatores alloqui debet, quo Augustinus concione in Psalmum illum 63. Primò, ut qui se convertendi voluntatem postmodum habent, factem incipient eam habere, corque suum mutare, quantum possunt. Secundo, ut qui inchoatam habent se convertendi voluntatem, ampliorum habere conentur, tantam utique quantum requiritur ad plenam conversionem. Tertio, ut si qui fortè de auditoribus sint, quos Deus, ad vocem Concionatoris, gratià extraordinarià convertere voluerit, per gratiam istam plenè convertantur; quandoquidem omni tempore & loco cor suum peccator mutare queat, plenèque converti, per gratiam quam Deus, concionis tempore, misericorditer concedere potest; tamen eam ordinariè magnis peccatoribus, præsertim consuetudinariis, non concedat unius concionis tempore, sed post multas collationes, multasque preces & opera pietatis. Verissimè itaque Augustinus dicit: *si vis, hodie fit, si vis, modo fit.* Quia plena conversio fit omni momento, quo voluntas plenè vult; quòd omni momento plenè velle potest, per gratiam quam Deus omni momento concedere potest, & magnis aliquando peccatoribus per misericordiam extraordinariam momento non concedit, in Psalmum 98. idem Augustinus dicit: *homo, quando vult, ægrotat, non quando vult surgit.* Quia, ut Gregorius Magnus lib. 14. Moral. c. 4. ait, *qui in peccatis se desinit, non mox, ut voluerit, surgit.* Et l. 6. c. 6. in lib. 1. Reg. *qui peccata volunt vitare, cum possunt, postea non possunt, si volunt: quia perfectè velle non possunt.*

524. Inlatis 2°. term. 82. c. 3. Augustinus rursum dicit: *Citò fecisti mortiferam rem, sed remedium citò invenisti.* Ergo peccator citò convertitur.

Respondet quædam esse peccata mortifera, quorum citò remedium invenitur. Talia quippe sunt peccata non ad eò magna, neque ex malitia, sed ex ignorantia commissa, nec magna adhesionis, ut supra dixi. Talia etiam sunt respectu eorum qui alias iusti sunt, in gravem tamen iram, contentionem, ebrietatem, rixam, iudicium temerarium, morosam delectationem ex humana infirmitate occidisse. Et de eiusmodi peccato loquitur Augustinus, de peccato utique quo quis ex

subita ira peccavit in fratrem. Ait enim: *Peccasti in fratrem, fac satis (id est da illi satisfactionem) & sanatus es. Citò fecisti mortiferam rem, sed remedium citò invenisti;* in Evangelio utique dicente: *Si obtuleris munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversum te, relinque munus tuum ante altare. ... & vade prius reconciliari fratri tuo, & sic veniens offeres munus tuum. Ecce ille reatus gebenna quam citò solutus est. Nondum reconciliatus, eras gebenna reus: reconciliatus, securus offers munus tuum ad altare.* Nec tamen Augustinus ibi dicit homines, qui ex iracundia fratrem læserunt, ordinariè facillè adduci ad se humiliandum, & fratri satisfaciendum. Imò dicit verbis immediate sequentibus: *Homines autem faciles sunt ad irrogandas injurias, & difficiles ad concordiam requirendam. Pete, inquit, veniam ab homine quem offendisti, ab homine quem læsisti. Respondet: non me humiliabo, &c.*

Inlatis 3°. Peccata (ait Augustinus epist. 54.) *si tanta non sunt, ut excommunicandus quisquam homo iudicetur, non se debet à quotidiana medicina Dominici Corporis separare.*

Respondet obijcientes esse commiseratione dignos, qui ex verbis illis inferunt, ejusmodi peccata committentem (quæ excommunicatione non puniuntur) quotidie posse sacra Communionem, quotidie proinde absolutione donari; citò proinde ac facillè curari. Quasi peccator, qui fornicationem (ne quid gravius dicam) quotidie committit, quotidie absolvi communicareque possit, utpote non habens peccatum tantum, propter quod excommunicatus sit. Qui sic putant, ex verbis Augustini pessimè intellectis inferunt consequens, unde rubore ipsos suffundi oporteret. Ibi ergo Augustinus de excommunicatione non loquitur, ad sensum quo de ea hodie loquimur; sed ad sensum quo tunc accipiebatur, pro separatione ab altari, ad agendam pœnitentiam. Eo quippe loco duos inducit inter se disputantes circa quæstionem, an Eucharistia quotidie accipienda sit? *Eligendi sunt dies (dicebat unus) quibus purus homo, continentisque vivis, quo ad tantum Sacramentum dignus accedat. ... Alius contrariò, inquit, si tanta est plaga peccati, ... ut medicamenta talia differenda sint, auctoritate Antipistis debet quisque ab altari removeri ad agendam pœnitentiam, & eadem auctoritate reconciliari. Hoc est enim indignè accipere, si eo tempore accipias, quo debet agere pœnitentiam. ... Ceterùm si peccata tanta non sunt, ut excommunicandus quisquam homo iudicetur, non se debet à quotidiana medicina Dominici Corporis separare.* Hactenus Augustinus, non in persona sua, sed duorum illorum disputantium, ut ad oculum pater. Quid verò ipse in propria persona? *Rectius (inquit) inter eos fortasse quispiam divitiis licet, qui mones ut præcipue in Christi pace permaneant. Faciat autem unusquisque, quod secundum fidem suam pœnitentiam esse faciendum. Neuter enim eorum (disputantium) exhororat (id est exhorare intendit) corpus & sanguinem Domini, sed saluberrimum Sacramentum certatim honorare contendunt. Quod profectò non faceret fornicator, ab ara Veneris, corpore Venerem adhuc fumante, ab ara Christi quotidie convolvendo. Ad quod impediendum, fornicatio (Augustini tempore) canonica pœnitentià, & separatione ab altari puniebatur.* Opponunt non d; S. Franciscus Salesius collat. 10. ad Religiosos dicit, *vis opus esse tempore (ad eliciendum contritionis actum) citò tantum opus sit, te coram Deo proferre in spiritu humilitatis, & doloris quòd ipsum offenderis.* Ergo magnis peccatoribus opus non est multo tempore, &c.

Ad ridiculam consequentiam ritum teneatis

amici. Neque enim magnos ibi peccatores alloquitur Salenus, sed animas iustas & religiosas. Quibus ideo vix tempore opus est ad eliciendum contritionis actum, quia in ipsis prædominatur charitas. Ridiculum proinde est, id extendere ad peccatores, præsertim magnos, & consuetudinarios, &c. in quibus prædominatur, & sæpè radices altas egit cupiditas: à qua prædominante ad prædominantem charitatem ordinariè nec facilis, nec momentaneus est transitus.

527 Opponunt decimò: S. Carolus Borromæus Confessarios monet, ut penitentes non satis contritos, ad plenam excitent contritionem, excitationeque statim absolvant: *Confessarius penitentem, qui statim nonnihil præstitit, cui tamen aliquid necessarium ad debitam dispositionem deest, adiuvat, ipsumque excitat ad tam acrem animi dolorem, quo de omnibus & singulis peccatis mortalibus doleat, ut eum securè absolvere possit.* Necessaria ergo contritio, ab iis qui ad eam studii nonnihil posuerunt, in ipsa confessione statim obtineri potest. Quod & satis innuit, dum peccatorem admonet, ut statim quamprimum peccatum mortale confessione eluas. Et, si confiteri nequeat, summo saltem dolore coneratur.

Respondeo 1°. ad id anniti debere tam Confessarium, quam penitentem; sed S. Carolum non dicere quòd ad sufficientem contritionem citò ordinariè perveniant magni peccatores, maxime consuetudinarii, nullis præmissis penitentia operibus. 2°. non esse bonam consequentiam: S. Carolus monet, ut peccator peccatum mortale statim quamprimum sacramentali confessione eluat. Ergo peccator, grandium criminum reus, etiam consuetudinarius, solet statim quamprimum conteri. Quia in consequente ponitur, grandium criminum reus, &c. quod S. Carolus non posuit in antecedente. Licet consequens istud concedi possit de peccatore, grandium criminum non reo, ex infirmitate semel lapsio in gravem iram, rixam, &c. ut dictum est n. 524. Licet etiam magni peccatores facere debeant quod in se est, ut statim convertantur, vel converti incipiant. Denique dum S. Carolus dicit, Confessarium adiuvare debere penitentem, ut plenè coateratur, non loquitur de peccatore quocumque, sed de eo qui conversionem suam inchoavit, studii que nonnihil adhibuit ad plenam contritionem habendam. Nec tamen omnes istos dicit, post Confessarii exhortationem, censeri posse sufficienter contritos; sed quia ex ipsis aliqui, à Confessariis adjuti, tales esse possunt, Confessarius anniti debet ad id ipsis procurandum, eosque statim absolvere, quos sufficienter contritos prudenter iudicaverit. Qua in re S. Carolus tam penitentes, quam Confessarios, sic monet ad faciendum quod in se est, ut haud dubiè Confessariòrum prudentia relinquat secundum divinam Scripturam & SS. Patrum regulas iudicandum, an post exhortationem censendi sint vel non sint satis contriti, ac per consequens, an sint vel non sint absolvendi.

528 In Iustis, S. Carolus in Institut. Seminar. Episc. tit. de officio Confessarii, jubet, ut Confessarius moneat omnes, ne unquam sibi metipsis mortalis culpæ consci, somnum capiant, sed contractam peccati maculam statim sacramentali confessione eluans.

Sed quid inde pro magnis peccatoribus, maxime consuetudinariis, &c.? Tales ordinariè non sunt Seminaritæ, de quibus ibi S. Carolus; sed si qui ex ipsis tubinde ex fragilitate labantur in subitam iracundiam, vel delectationem morosam, &c. supra non semel diximus, contractam peccati mortalis maculam parvo tempore, antequam somnum capiant, sacramentali confessione eluere posse: & si quando plenè contriti non sint, dum consententur; ad ferventem Confessarii admonitionem

plerumque, brevi tempore, ad plenam contritionem excitari, ac per consequens statim absolvi posse.

Opponunt denique: Deus est velox animarum Medicus. Solet ergo peccatores, etiam magnos, etiam consuetudinarios, &c. velocius & citò convertere.

Respondeo, Deum esse velocem animarum Medicum, id est animas peccatorum ad plenam conversionem perducenem, ubi & quando vult: sed secundum ordinariam providentiæ, suæ economiam non velle magnorum peccatorum, maxime consuetudinariòrum, animas ad plenam conversionem velocius perducere, ob rationes §. 5. ex Augustino allatas.

In Iustis, Adam, magnus peccator, citò ad Deum plenè conversus fuit: sicut & S. Petrus, Magdalena, & alii quos Christus parvo tempore convertit; Iudei quoque ac Gentes, initio nascentis Ecclesiæ.

Respondeo 1°. legitimam non esse consequentiam istam: Deus aliquando sic fecit: solet ergo ordinariè sic facere. Cum hoc sit arguere à particulari ad universale, vel quasi universale.

Respondeo 2°. in casibus illis specialem fuisse rationem sic faciendi. Imprimis in Adamo, si verum est quòd citò plenè conversus fuerit (quod adversarii non probant, nec scio unde probari possit) ratio specialis fuit, quia conveniens fuit quòd sicut primas herbas, plantas, arbores, bruta, homines, Deus (ut Auctor naturæ) in sua integritate ab initio creaverat; sic primos peccatores (ut Auctor gratiæ) citò ad se per plenam seu integram conversionem revocaret; ut sic primæ creationi rerum naturalium prima peccatorum conversio, ordini proinde rerum naturalium ordo supernaturalium responderet. Propterea namque Protoparentibus apparendo, ipsosque ad peccati confessionem, atque penitentiam, sensibiliter invitando, utramque per seipsum extraordinario modo convertit, quemadmodum per seipsum ipsos creaverat.

Quemadmodum etiam initio mundi nascentis necessaria fuerunt miracula illa naturæ, ad manifestandam omnipotentiam Creatoris; sic initio nascentis Ecclesiæ necessaria fuerunt miracula gratiæ, ad manifestandam omnipotentiam gratiæ Redemptoris; ad hoc etiam ut per subitaneas istas conversiones Ecclesiæ citius propagaretur. Evidè jam ferè satis propagatà, miracula sunt rariora; sicut irrigatio plantarum & arborum rarior est, dum earum radices ferè satis in terra coaluerunt, prout D. Gregorius ait. Sicut enim si miracula naturæ quotidiana forent, teste Augustino tr. 24. in Joan. assiduitate suà inter homines vilescerent; sic & miracula gratiæ, qualis est subita conversio peccatorum plena conversio. Idèd proinde Deus, tam in ordine gratiæ, quam in ordine naturæ, servavit sibi quadam, quæ faceret opportuno tempore, præter istatum cursum ordinemque naturæ, & gratiæ, ut... insolita videntur suspicerent, quibus quotidiana viscerunt. Fiunt igitur aliquando miracula gratiæ, sicut & naturæ, ut insolita videntur excitentur, quibus quotidiana viscerunt. Sed sicut miracula naturæ sic ab initio mundi necessaria fuerunt, ut deinceps ea (quæ amplius non necessaria) rarè faciat Auctor naturæ; sic miracula gratiæ (in subita conversione plena magnorum peccatorum) initio nascentis Ecclesiæ sic necessaria fuerunt, ut deinceps ea (quæ jam amplius non necessaria) rarè faciat Auctor gratiæ. Quia sic ipsammet Dei clementiam decet, eò quòd sic expedit spirituali ipsorum peccatorum bono.